

Ett nytt säkerhetspolitiskt läge

Styresmannens tal vid högtidsdagen 2014

av Mikael Odenberg

NÄR KUNGL KRIGSVETENSKAPSAKADEMIEN för ett år sedan samlades till sin 217:e högtidssammankomst såg min företrädare i ämbetet som styresman – viceamiralen och numera hedersledamoten Frank Rosenius – fram emot att få se hur den parlamentariskt sammansatta försvarsberedningen i sin nästa rapport skulle ta itu med den bristande balansen mellan mål och medel i försvarspolitiken.

Vid den tidpunkten anade varken styresmannen eller försvarsberedningen att efterkrigstidens europeiska säkerhetsordning snart skulle komma att utmanas. Ingen kunde då förutse att Krim-halvön bara några månader senare skulle brytas loss från Ukraina och införlivas med Ryssland. Likafullt skedde det. Ryssland valde att bryta mot folkrätten, FN-stadgan och ingångna mellanstatliga avtal och kränka ett fredligt grannlands territoriella integritet och politiska oberoende.

Inte ens då var det många bedömare som trodde att Ryssland på allvar skulle gå vidare och hota också östra Ukraina. Ingen vill ju vara alarmist. Nu ska vi väl inte överdriva det hotfulla i situationen. Och Krim har ju ändå hört till Ryssland under evärdliga tider.

Men sanningen är att vi idag har ett helt nytt säkerhetspolitisk läge i Europa.

Ryssland erkänner inte längre de forna sovjetrepublikernas politiska oberoende och tröskeln för våldsanvändning har sänkts väsentligt. Idag utkämpas ett lågintensivt krig med dagliga artilleridueller bara 180 mil från den plats där vi nu befinner oss. Så sent som igår konstaterade Vladimir Putins rådgivare Sergej Markov att Lettland och Estland har all anledning att vara rädda. ”Om det blir ett stort krig är det möjligt att det inte blir något kvar av de här länderna”, som Markov så diplomatiskt uttryckte saken. Sergej Markov är visserligen inte en officiell talesman för den ryska staten men tillhör den politiska eliten i Moskva.

Till bilden i vårt närområde hör provokativa kränkningar av svenskt, finskt och danskt luftrum, en ubåtsjaktliknande underrättelseoperation i Stockholms skärgård samt ett aggressivt ryskt uppträdande till havs i anslutning till såväl finska fartygs forskningsexpeditioner som vid litauisk utläggning av sjökabeln i den nya elförbindelse som vi nu bygger mellan Baltikum och Sverige.

Det säkerhetspolitiska läget i vårt närområde har kort sagt försämrats högst påtagligt.

Under de senaste tio till femton åren har huvuddragen i den svenska försvars- och säkerhetspolitiken formats under bred po-

litisk enighet. Enighet har rätt om behovet av att ställa om och utveckla försvarsmakten från gårdagens förrådsställda invasionsförsvar. Men under enighet har partierna också diskonterat den eviga freden efter murens fall och slutet på Europas delning. I den delen har politiken nu visat sig vara grundad på en grav felbedömning.

Vi befinner oss därför i dag i en situation där vi långsiktigt saknar tillräckliga möjligheter att hävda vår territoriella integritet. Det minskar också våra möjligheter att fylla en stabiliserande roll i Östersjöområdet.

Den svenska försvarsmakten har förband som håller hög klass. Men numerären är för liten, uthålligheten alltför begränsad och förmågebredden otillräcklig. Vi får inte valuta för skattepengarna och vi löser inte uppgiften.

Den svenska solidaritetsförklaringen uttrycker förhoppningen att omvärlden vid behov ska komma till vår undsättning men Sverige dokumenterar i dag ingen trovärdig förmåga att vi på motsvarande sätt ska kunna ingripa till stöd för våra grannländer. Det gör hela grunden för Sveriges militära doktrin mycket bräcklig. Därtill kommer att landets två statsbärande partier stängt dörren för att diskutera det NATO-medlemskap som är Lissabonfördragets och den svenska solidaritetsförklaringens logiska konsekvens.

Jag har här väldigt kort tecknat den relief mot vilken regeringen och riksdagen nu har att utforma den nödvändiga återtagningen av svensk försvarsförmåga. Det blir en lång resa. KKrVA har för avsikt att vara med på den resan och bidra – inte minst som en arena för kvalificerad och fördjupad säkerhetspolitisk debatt.

Det saknas idag inte politiska utspel och önskemål. Några vill rädda försvarets folkförankring genom att återinföra värnplikt. Men det är inte formerna för rekrytering

utan de små utbildningsvolymerna som gör att morgondagens försvar inte kommer att upplevas som en angelägenhet för alla. Andra vill återmilitarisera Gotland, men all militär infrastruktur på ön är utplånad så resultatet har hittills stannat vid 14 förrådsställda stridsvagnar i ett garage. Tio ytterligare JAS-plan ska beställas trots att man ännu inte säkerställt finansieringen av de första 50.

Listan kan göras lång men den bistra sanningen är att de drygt 5,5 miljarder kronor som man har flaggat för i nivåhöjning till 2024 inte ens räcker för att genomföra 2009 års försvarspolitiska riksdagsbeslut.

Mot den här bakgrunden känns det mer angeläget än någonsin att göra överväganden och ta beslut i rätt ordning. Jag vill här peka på fyra aspekter.

1. Börja med analysen av vilka uppgifter vi vill att Försvarsmakten långsiktigt ska kunna lösa. Sverige kan inte bygga ett försvar för att avvärja ett fullskaligt militärt anfall av en stormakt. Men på vilken nivå ligger en rimligt krigsavhållande tröskel? Och vilka förmågor behöver vi återskapa för att nöjaktigt nå den nivån? Vilka resurser och förmågor bör vi ha för att utföra avvärjningsstrid? Vilken närvaro behöver vi ha på sjöterritoriet och i luftrummet? Vilka expeditionära förmågor behöver vi ha för att leva upp till solidaritetsförklaringen?
2. Utgå från dagens förband och resurser. Det är meningslöst att blicka bakåt och söka återuppväcka det som är nedlagt och avvecklat. I stället gäller det att bygga vidare på det vi har idag och utifrån den bilden identifiera och åtgärda de allvarligaste förmågebristerna.

3. Lägg upp en realistisk planering för hur vi över tid ska åtgärda bristerna och i vilken ordning. Det finns inga quick fixes i försvarspolitiken. Tvära kast innebär bara slöseri med skattebetalarnas pengar.
4. Och värdera slutligen vad kostnaderna långsiktigt kommer att bli. Måhända

är det nu dags att inte bara ha ett mål för hur stor andel av BNI som biståndet ska utgöra, utan också sätta upp ett mål för hur stor andel av BNP som försvaret av Sverige är värt.

Författaren är generaldirektör och KKrVA:s Styresman.

Tibellska fonden

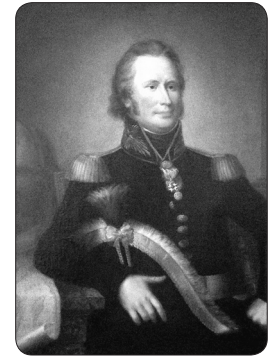
Kungl Krigsvetenskapsakademien grundades 1796 av generallöjtnanten, friherre Gustaf Wilhelm af Tibell. Akademien ska, enligt sina stadgar, främja vetenskaper av betydelse för fäderneslandets försvar samt följa och bevaka forskning och utveckling av betydelse för rikets säkerhet och försvar. Akademiens vilja är att, som en oberoende institution, bidra till och delta i försvars- och säkerhetsdebatten.

Den 12 november 2012 har Akademien antagit föreskrifter för en nyinrättad fond, Tibellska fonden. Ändamålet med fonden är att stödja Akademiens verksamhet som ett vetenskapligt instrument inom säkerhets- och försvarsområdet.

Kungl Krigsvetenskapsakademien tar tacksamt emot bidrag till den Tibellska fonden. Gåvor kan ges i form av kontanta medel, värdepapper m m från enskilda och juridiska personer.

För detta ändamål ska fondens bankgiro användas:

111-3075

*Akademiens grundare
Gustaf Wilhelm af Tibell.*

För välvilligt bidrag tackar
Kungl Krigsvetenskapsakademien särskilt;

*Björn Anderson
Carl Björemann
Kerstin Fredga
Marie Hafström
Inge Jonsson*

*Militärlitteraturföreningen
Jan Mörtberg
Erik Norberg
Björn von Sydow*